

ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน: ต้นแบบการบริหารโลจิสติกส์สินค้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม

Praewa Ban Phon Silk Fabric: Conceptual Model of
Kalasin Local Wisdom's Goods Logistics Management
for Cultural Tourism

ดร. สุชานาถ บุญเที่ยง^{1*}

Dr. Suchanart Boontiang^{1*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารโลจิสติกส์สินค้า
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ สหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์
สำหรับใช้เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ สมาชิก
สหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม จำนวน 549 คน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม ร่วมกับเครื่องมือที่หลากหลาย
ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ผลการวิจัยพบว่า การ
ดำเนินงานบริหารโลจิสติกส์สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
ของสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ประกอบด้วย
4 กระบวนการ คือ การจัดการวัสดุ การจัดการสินค้า บรรจุภัณฑ์ และการให้บริการลูกค้า
ที่ดำเนินงานอย่างเป็นพลวัต บนพื้นฐานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของ
คนในชุมชน และการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอย่างเป็นมิตรและ
เป็นธรรม แนวคิดดังกล่าวสามารถสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด
($\bar{x} = 4.80$; S.D. = 0.40) เปรียบเทียบกับผลสำรวจก่อนเยี่ยมชม ($\bar{x} = 4.37$; S.D. = 0.53)

Abstract

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์

* Correspondent Author: aor_queen@hotmail.com

The objectives of this research were to investigate a conceptual model of local wisdom's goods logistics management for cultural tourism at the Royal Folk Arts and Crafts Co-operative Ban Phon Center, Kalasin Province. The sample groups in the study comprised 549 people including members of the Royal Folk Arts and Crafts Co-operative Ban Phon Center, stakeholders and cultural tourists. The research methodologies were mixed methods research with multiple investigative tools that included questionnaires and interviews. The results showed that local wisdom's goods logistics management for cultural tourism in the Royal Folk Arts and Crafts Co-operative Ban Phon Center, Kalasin Province consisted of four activities: materials management, goods management, packaging and customer service. This model required dynamic cycle counting in local wisdom conservation, community's participation and responsibility to the cultural tourists based on friendliness and fairness. Further, this concept was applicable to the rules of most satisfaction ($\bar{x}$ = 4.80; S.D. = 40) for cultural tourists, compared to a pre visit survey ($\bar{x}$ = 4.37; S.D. = 0.53).

คำสำคัญ: ผ้าไหมแพรวา สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การบริหารโลจิสติกส์

Keywords: Praewa Silk Fabric, Local Wisdom's Goods, Cultural Tourism, Logistics Management

บทนำ

“แพรวา” เป็นชื่อเรียกสายผ้าไหมทอมือภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยที่อาศัย อยู่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ซึ่งมีความงดงาม วิจิตรบรรจง (Wachoom & Khawchaimahb, 2011) แตกต่างจากผ้าทอพื้นเมืองของภาคอีสานประเภทอื่น ๆ อย่างชัดเจน กล่าวคือ ลวดลายของผ้าไหมแพรวาเกิดจากการผสมผสานระหว่างการทำด้วยวิธีการเก็บขิดและการทอด้วยวิธีการจก ก่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ของสายผ้าจน

ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ราชินีแห่งไหม” โดยชาวผู้ไทยจะนิยมนำผ้าไหมแพรวามาใช้ห่มเฉียงไหล่เป็นผ้าสไบหรือใช้เป็นผ้าคลุมไหล่คลุมทับชุดพื้นเมือง และใช้เป็นผ้าโพกศีรษะเนื่องในโอกาสสำคัญหรืองานบุญประเพณีต่าง ๆ (Department of Intellectual Property, Ministry of Commerce, 2007) ชุมชนบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนผู้ไทยที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การประดิษฐ์ลวดลายบนผืนผ้า และทอผ้าไหมแพรวาด้วยรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม อันถือเป็นอัตลักษณ์ (Identity) และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยที่สั่งสมและสืบทอดจากบรรพบุรุษมาช้านาน โดยชาวบ้านโพนได้ดำเนินกิจกรรมด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับทอผ้าแพรวาขายเป็นอาชีพเสริมควบคู่ไปกับการทำนา ทั้งนี้รูปแบบการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหมแพรวาของชาวบ้านโพนแต่เดิมนั้นเป็นไปแบบต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ และต่างคนต่างขาย ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และใช้ทรัพยากรร่วมกัน ไม่มีแผนการ บริหารวัตถุดิบและจัดการกระบวนการผลิตเพื่อลดต้นทุน ส่งผลทำให้ผ้าไหมแพรวาที่ชาวบ้านโพนทอขึ้นนั้นเป็นสินค้าที่มีความเสี่ยงสูง เสี่ยงเปรียบด้านการต่อรองรวมทั้งเสียโอกาสในการแข่งขันทางการตลาดอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากครัวเรือนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพนได้ปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานโดยหันมารวมกลุ่มผลิตพร้อมกับนำรูปแบบการบริหารโลจิสติกส์มาปรับ ใช้เพื่อบริหารความเสี่ยงและสนับสนุนกระบวนการผลิตรวมทั้งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดบนพื้นฐานความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ตลอดจนวิถีการค้าเดินชีวิตของคนในชุมชนจนประสบผลสำเร็จภายใต้ชื่อสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ (Royal Folk Arts and Crafts Co-operative Ban Phon's Center, Kalasin Province) ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกของสหกรณ์ ๓ จำนวนไม่น้อยกว่า 988 ครัวเรือนได้ร่วมกันปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมแบบเกษตรอินทรีย์ ดำเนินการสาวไหมและย้อมสีผ้าไหมด้วยวัสดุธรรมชาติที่ได้จากส่วนต่าง ๆ ของพืชท้องถิ่น ตลอดจนการประดิษฐ์ลายผ้า และทอผ้าไหมแพรวาด้วยมือจนได้ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาทอมือบ้านโพนที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) จาก อัตลักษณ์ของสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ด้วยการนำกลยุทธ์การบริหารโลจิสติกส์มาใช้บริหารความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพการ

ผลิศจนสามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และพัฒนาไปสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ สร้างรายได้สู่ชุมชนปีละหลายล้านบาท ทำให้ชุมชนบ้านโพนกลายเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารโลจิสติกส์สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นของสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์สำหรับใช้เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed methods research) ระหว่างระเบียบวิธีวิจัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมและเชิงปริมาณดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับโจทย์วิจัย ได้แก่

- แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน (Community economy concept) เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งเน้นการผลิตหรือสร้างผลิตภัณฑ์โดยครอบครัวในชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อการบริโภคและสร้างรายได้แก่ชุมชน โดยมีหลักคิดที่สำคัญ คือ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ด้านผลกำไรสูงสุดโดยเอาเปรียบผู้บริโภค (Nantasawan, 2001)

- ทฤษฎีการพึ่งตนเอง (Self-reliance theory) กล่าวถึงการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทว่า เป็นภูมิคุ้มกันของชุมชนเพื่อป้องกันการเสียสมดุลอันเกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์หรือภาวะวิกฤตที่มีผลต่อชุมชน (Sanyavivat, 2001)

2. กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือสำหรับรวบรวมข้อมูล

3. ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ สมาชิกสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพนจำนวน 988 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake-holder) จำนวน 15 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่มาเยี่ยมชมและซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาของสหกรณ์ฯ ระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2555 จำนวน 800 คน

4. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ 1) สมาชิกสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จำนวน 274 คน 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสหกรณ์ ๖ คน ผู้นำชุมชน 5 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ 5 คน รวม 15 คน คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) และ 3) นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมและซื้อสินค้าของสหกรณ์ ๖ ระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2555 จำนวน 260 คน คัดเลือกโดยใช้เกณฑ์กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample size criteria) ตามวิธีของ Krejcie & Morgan (1970) รวมทั้งสิ้น 549 คน

5. กำหนดโครงสร้างเนื้อหาสาระของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ภายใต้คำแนะนำและเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญไม่น้อยกว่า 2 คน

6. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไป Try out กับประชากรจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อและค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือได้ไม่น้อยกว่า 0.95

7. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์ สำหรับใช้รวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

8. รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมและซื้อสินค้าของสหกรณ์ ๖ จำนวน 260 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทุกฉบับ และข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มร่วมกับสมาชิกสหกรณ์ ๖ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป พร้อมทั้งนำเสนอโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ดังนี้

1.1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

1.2 ข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่ออัตลักษณ์ของสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีผลิตภัณฑผ้าไหมแพรวาของสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยกำหนดช่วงคะแนนคำตอบของแบบสอบถามและแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามวิธีของ Srisa-ard (1992) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	การแปรความหมาย
4.51 – 5.00	มากที่สุด
3.51 – 4.50	มาก
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
1.00 – 1.50	น้อยที่สุด

2. สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 ตรวจสอบค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามเป็นรายข้อ (Discriminate Power) โดยใช้เทคนิค Item – total correlation

2.2 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha – coefficient method) ตามทฤษฎีของครอนบาค (Cronbach theory) (Cronbach, 1971)

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานได้แก่ T-test (Independent sample)

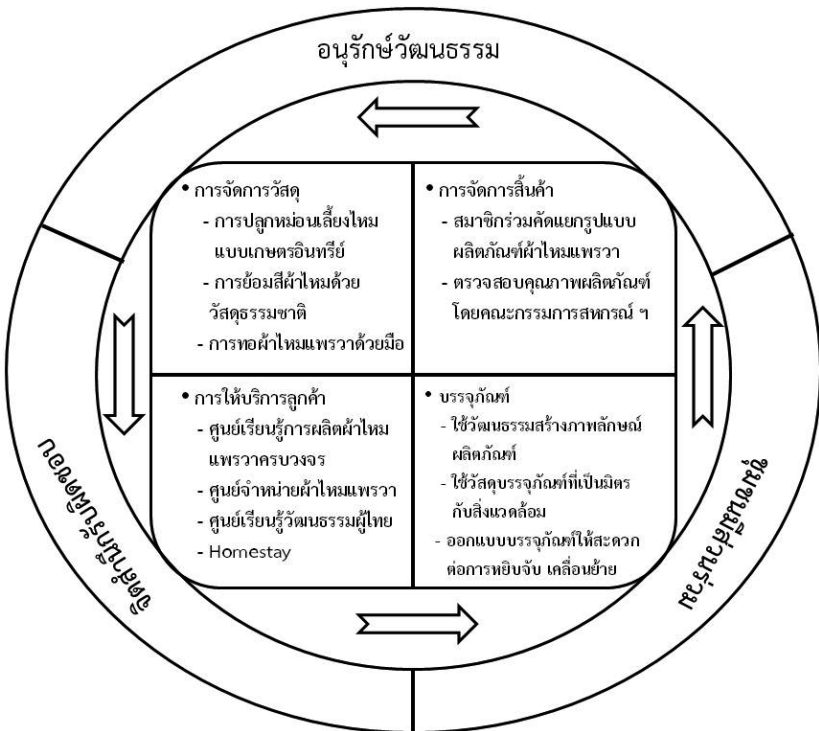
4. วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural qualitative research) แล้วนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย

พบว่าความสำเร็จในการดำเนินงานของสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ การนำรูปแบบการบริหารโลจิสติกส์มาประยุกต์ใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและจำหน่ายผ้าไหมแพรวาซึ่งเป็นสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกันแบบครบวงจรของสมาชิกที่เป็นชาวบ้านโพนและหมู่บ้านใกล้เคียง (ภาพที่ 1) เริ่มจากกระบวนการบริหารจัดการวัสดุแบบมีส่วนร่วม โดยสมาชิกพร้อมใจกันปรับเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจากเดิม ที่เคยใช้เคมีเกษตรมาเป็นการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมแบบเกษตรอินทรีย์เพื่อให้ได้ใบหม่อนสดที่สมบูรณ์และปลอดภัยสำหรับส่งเสริมการเจริญเติบโตและลดอัตราการตายของหนอนไหมวัยอ่อน ภายใต้คำแนะนำและถ่ายทอดองค์ความรู้โดยเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอคำม่วง แล้วนำเส้นไหมที่ได้ไปย้อมสีด้วยวัสดุธรรมชาติซึ่งหาได้ในท้องถิ่นสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบในการทอผ้าไหมแพรวาลวดลายต่าง ๆ เช่น สีแดงย้อมจากครั่ง สีเปลือกมังคุดย้อมจากเปลือกมังคุด สีกรมท่าย้อมจาก

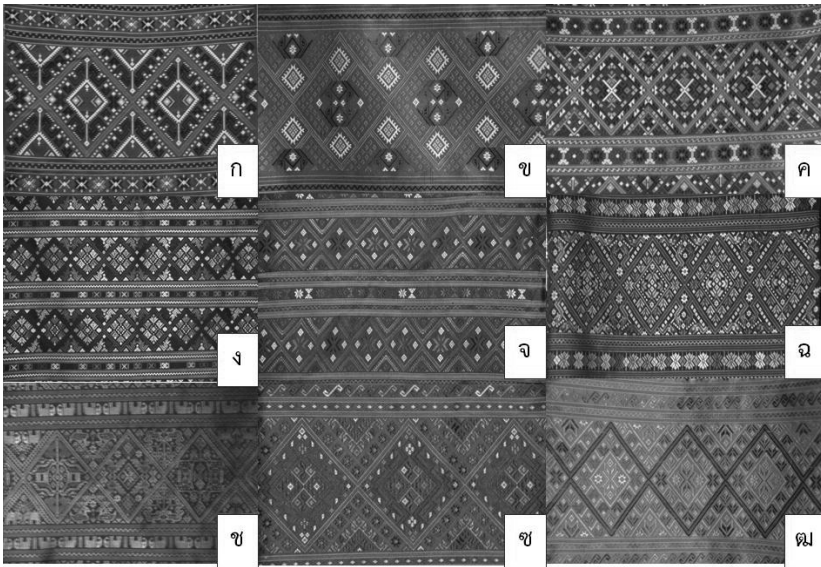
คราม สีดำย้อมจากผลมะเกลือ สีน้ำตาลย้อมจากฝักคูณ สีเหลืองโพรย้อมจากดอกดาวเรือง เป็นต้น (ภาพที่ 2) ร่วมกันคิดและประดิษฐ์ลายผ้าและทอผ้าไหมแพรวาด้วยมือภายใต้คำแนะนำและควบคุมโดยแม่ภูมิปัญญาประจำศูนย์เรียนรู้การผลิตผ้าไหมแพรวาแบบครบวงจรของหมู่บ้าน ภายหลังจากที่สมาชิกทอผ้าเสร็จแล้วจะมีกรรมการซึ่งคัดเลือกจากตัวแทนของสมาชิกทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมและคัดแยกรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาตามประเภท ขนาด และลายผ้า พร้อมทั้งตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์เพื่อกำหนดราคารับซื้อจากสมาชิกและราคาจำหน่าย ทั้งนี้สมาชิกจะคัดเลือกคณะกรรมการอีกชุดหนึ่งเพื่อทำหน้าที่จัดแสดงและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน ซึ่งสหกรณ์ฯ ได้จัดทำบรรจุภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน ภายใต้นโยบายการใช้วัฒนธรรมสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ มีการนำภาพผ้าไหมแพรวาลายใบปุ่นและลายนาคลีบสองแขนซึ่งเป็นลายดั้งเดิมของผ้าไหมแพรวามาใช้ร่วมกับตราสัญลักษณ์รับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์จากมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สัญลักษณ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม รับรองโดยกระทรวงอุตสาหกรรม และสัญลักษณ์ศูนย์วิจัยิตรแพรวาบ้านโพน พิมพ์ลงบนบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมกับนำกลยุทธ์การให้บริการมาใช้เพื่อสร้างความประทับใจและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นั่นคือ ชาวบ้านร่วมกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตผ้าไหมแพรวาครบวงจรโดยใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งของศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และใช้พื้นที่ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม พื้นที่สาวไหมและย้อมสีผ้าไหมรวมทั้งพื้นที่ทอผ้าไหมแพรวาที่กระจายอยู่ตามบ้านของสมาชิกซึ่งดำเนินการอยู่แล้วเป็นแหล่งสาธิตและฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ชาวบ้านโพนยังได้ร่วมกันจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมผู้ไทยขึ้นในบริเวณพื้นที่ทำการของสหกรณ์ฯ และคัดเลือกครัวเรือนที่มีความพร้อมสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าพักและทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านในรูปแบบโฮมสเตย์ (Homestay) ซึ่งกิจกรรมของชาวบ้านโพนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ได้นำมาดำเนินการ บนพื้นฐานความต้องการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือนด้วยความเป็นมิตรและเป็นธรรม สามารถสร้างรายได้สู่ชุมชน ปีละหลายล้านบาท ทำให้ชุมชนบ้านโพนกลายเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ อีกหนึ่งตัวชี้วัดความสำเร็จในการนำ

แนวคิดการบริหารโลจิสติกส์สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นของสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพพอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ยังประเมินได้จากความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ร้อยละ 87.8 เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 40-45 ปี ในจำนวนนี้เป็นชาวไทยร้อยละ 73.4 และเป็นชาวต่างประเทศร้อยละ 26.6) ที่มีต่อรูปแบบการบริหาร โลจิสติกส์สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นภายหลังการเยี่ยมชมกิจกรรมการดำเนินงานและซื้อสินค้าของชุมชนซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.80; S.D. = 0.40) เปรียบเทียบกับผลสำรวจข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวก่อนเยี่ยมชมที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.37; S.D. = 0.53)

ภาพที่ 1 ต้นแบบการบริหารโลจิสติกส์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดกาฬสินธุ์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 2 ประเภทและลายผ้าไหมแพรวา (ก-ค) ผ้าไหมแพรวาสไบเล็กสีแดงย้อมจากครั่ง (ง) ผ้าไหมแพรวาลายเกาะสีเปลือกม้งคุดย้อมจากเปลือกม้งคุด (จ-ฉ) ผ้าไหมแพรวาลายเกาะสีกรมท่าย้อมจากคราม (ช) ผ้าไหมแพรวาลายเกาะสีดำย้อมจากผลมะเกลือ (ซ) ผ้าไหมแพรวาลายเกาะสีน้ำตาลย้อมจากฝักคูณ และ (ฅ) ผ้าไหมแพรวาลายเกาะสีเหลืองไพรย้อมจากดอกดาวเรือง

อภิปรายผล

ชุมชนผู้ไทยบ้านโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ถือเป็นหนึ่งในชุมชนต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยผลงานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาสินค้าภูมิปัญญาจากผ้าทอพื้นบ้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นให้เกิดความเป็นอัตลักษณ์และจุดขายผ่านความวิจิตรของลวดลายผ้าแพรวา สีสนของผ้าไหมที่ย้อมด้วยวัสดุธรรมชาติ ความประณีตในการทอผ้าด้วยมือ การออกแบบบรรจุภัณฑ์และราคาขายผ้าไหมแพรวาที่ตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ (Kim et. al., 2007; Dewhurst et. al., 2007; Turner, 2007) จนสามารถสร้างรายได้และชื่อเสียงสู่ชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยยังคงรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลายให้คงอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง สอดคล้องกับ

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและแนวคิดของ Marx (1954) ที่กล่าวว่า สินค้าที่ทำจากแรงงานคน (Handmade) เป็นหนึ่งในตัวชี้วัดคุณค่าและมูลค่าของสินค้า หากใช้เวลาในการนานเท่าใดคุณค่าและมูลค่าของสินค้านั้นก็จะเพิ่มขึ้นด้วย และการที่ชาวบ้านโพนพยายามใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองให้กลายเป็นจุดขายทางการตลาด หรือพยายามใช้ความโดดเด่นของวัฒนธรรมผู้ไทยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่แสวงหาความแปลกใหม่ในชีวิต หรือเสาะแสวงหาสิ่งที่ไม่สามารถหาได้ในประเทศของตนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่สนับสนุนความสำเร็จของชุมชนตามแนวคิดของ MacCannell (1973)

การบริหารโลจิสติกส์ได้ถูกนำมาใช้ในงานสนับสนุนกระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้าให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้เงื่อนไขเวลา ปริมาณ และคุณภาพ เพื่อให้การผลิตและจำหน่ายสินค้านั้นมีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา (Boonla, 2006; Tragoonsubtavee, 2009) Mokka-makkul (2510) กล่าวว่าแม้รูปแบบการบริหารโลจิสติกส์จะมีการดำเนินงานหลายขั้นตอนและมีความแตกต่างกันตามขนาดธุรกิจและประเภทสินค้าแต่ก็มีเป้าประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับธุรกิจจากเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งตนเอง ดังนั้นรูปแบบการดำเนินงานของสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงถือเป็นต้นแบบชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จได้ด้วยกระบวนการบริหารโลจิสติกส์เฉพาะส่วนที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชาวบ้านโพนมาประยุกต์ใช้ในชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านจนสามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมและซื้อสินค้าของชุมชนได้อย่างเป็นพลวัต ผ่านกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย อาทิ กิจกรรมปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมแบบเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมสาธิตและฝึกทอผ้าไหม ย้อมสีผ้าไหม และทอผ้าไหมแพรวา กิจกรรมเรียนรู้วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวผู้ไทยซึ่งเป็นมรดกอันล้ำค่าของชุมชน กิจกรรมลิ้มรสชาติอาหารพื้นบ้าน และพักอาศัยร่วมกับคนในท้องถิ่นในรูปแบบโฮมสเตย์ ภายใต้จิตสำนึกรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยือนด้วยความเป็นมิตรและเป็นธรรมของคนในชุมชนตามหลักเศรษฐกิจสร้างสรรค์แตกต่างจากกรณี ศึกษาของ Lertyingyot (2010) ที่รายงานผลประเมินสภาพการนำกระบวนการบริหารโลจิสติกส์ทั้งหมด 9 กระบวนการมาดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีสหกรณ์หมู่บ้านคิมมะอู กิ่งอำเภอบัวลาย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีการปลูกหม่อน

เลี้ยงไหมและทอผ้าไหมขายเป็นอาชีพเสริม พบว่า ผลการดำเนินงานในภาพรวมของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่ากระบวนการโลจิสติกส์มีความยุ่งยากและสลับซับซ้อน เป็นเรื่องยากของชาวบ้านในการทำความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านขาดองค์ความรู้ด้านการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จัดการข้อมูลให้เกิดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ตรงกันข้ามกับการดำเนินงานของสหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ที่ชาวบ้านโพน นำกระบวนการบริหารโลจิสติกส์มาใช้แบบมีส่วนร่วมเพียง 4 กระบวนการ ซึ่งประกอบด้วย การจัดการวัสดุ การจัดการสินค้า บรรจุกฎภัณฑ์ และการให้บริการลูกค้า โดยแต่ละกิจกรรมมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของชาวผู้ไทยบ้านโพนที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหมแพรวามาแต่ครั้งอดีตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับครัวเรือน และระดับชุมชนอย่างยั่งยืน ควรที่หน่วยงานของรัฐบาลหรือชุมชนได้นำไปใช้เป็นต้นแบบเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของตนต่อไป

สรุป

1. รูปแบบการบริหารโลจิสติกส์สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของ สหกรณ์ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน จังหวัดกาฬสินธุ์ มี 4 กระบวนการ คือ การจัดการวัสดุ การจัดการสินค้า บรรจุกฎภัณฑ์ และการให้บริการลูกค้า ซึ่งดำเนินการอย่างเป็นพลวัตบนพื้นฐานการอนุรักษ์วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อคนในชุมชนต่อนักท่องเที่ยวอย่าง เป็นมิตรและเป็นธรรม

2. นักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารโลจิสติกส์สินค้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดกาฬสินธุ์ภายหลังการเยี่ยมชมและซื้อสินค้าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.80$; S.D. = 0.40) เปรียบเทียบกับผลสำรวจข้อมูลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวก่อนเยี่ยมชมที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.37$; S.D. = 0.53)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือ การศึกษาแนวทางการนำต้นแบบการบริหารโลจิสติกส์สินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดกาฬสินธุ์ไปขยายผลสู่ชุมชนอื่นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์ที่สนับสนุนทุนวิจัย ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ บุญเที่ยง คณะเทคโนโลยี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ท้ายเรือคำ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะโครงสร้างและเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

- Boonla, T. (2006). The chartered institute of logistics & transport (Thailand) (In Thai). **For Quality** 13 (103): 25-27.
- Cronbach, L. J. (1971). Test validation. In R. L. Thorndike (Ed.), **Educational measurement**. 2nd ed. Washington, DC: American Council on Education.
- Department of Intellectual property, Ministry of Commerce, (2007). **Publication and registration for geographical indications list** Vol. 3 No. 2. 27-35. Retrieved Novemver 11, 2011, from http://www.ecap-project.org/archive/fileadmin/ecapll/pdf/en/information/thailand/gazettes/gi_gazette_vol3_no2.pdf.
- Dewhurst, H., Dewhurst, P. and Livesey, R. (2007). Tourism and hospitality SME training needs and provision: A sub-regional analysis. **Tourism and Hospitality Research** 7 (2): 131-143.
- Kim H., Cheng, C. & O'Leary, J. T. (2007). Understanding participation patterns and trends in tourism cultural attractions. **Tourism Management**

28: 1366-1371.

- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. **Psychological measurement**. 607-610.
- MacCannell, D. (1973). Staged authenticity: arrangement of social space in tourist settings. **American Journal of Sociology** 79 (3): 589-603.
- Marx, K. (1954). **Capital: A critique of political economy. Vol. 1: the process of production of capital**. London: Lawrence & Wishart.
- Mokkha-makkul, T. (2510). How excellent logistics and supply chain lower risks (In Thai). **Chulalongkorn Review** 23 (89): 82-97.
- Natasuwa, V. (2001). **New community developing concept for economy and society**. (In Thai). Bangkok: Chaleanwit Printing.
- Rertyingyot, S. (2010). A study of state of community enterprise for logistic management, case study: Ban Kuem Ma U women co-operative, Nongwa sub-district, Bualai district, Nakhonrachasima (In Thai). **Naresuan University Journal** 18 (1): 86-94.
- Sanyaviwat, S. (2001). **Self-reliance economy in rural**. (In Thai). Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Srisa-ard, B. (1992). **Fundamental research** (In Thai). 3rd ed. Bangkok: *Suveeriyasan*.
- Tragoonsubtavee, S. (2009). Logistics management (In Thai). **For Quality** 16 (144): 44-46.
- Turner, B. (2007). Economic, social, and cultural contexts for market and product diversification of the Lithuanian tourism sector. **Transition Studies Review** 14 (3): 525-542.
- Wachoom, T. & Khawchaimaha, S. (2011). The "PRAEWA" silk wisdom towards the tourism development; The study in Banphon, Kammuang, Kalasin (In Thai). **National Proceeding for Post graduation 22th at Kasetsart Uni-**

versity on October 6-7, 2011.